

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Salonen, S. & Wickman-Viitala, T. (2023) Ymmärrystä Take away-pakkausten lajitteluun. TAMK-konferenssi – TAMK Conference 2023. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, Erillisjulkaisuja, s. 219-224.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-78-6>

Sami Salonen, lehtori, LIME-yksikkö, Tampereen ammattikorkeakoulu

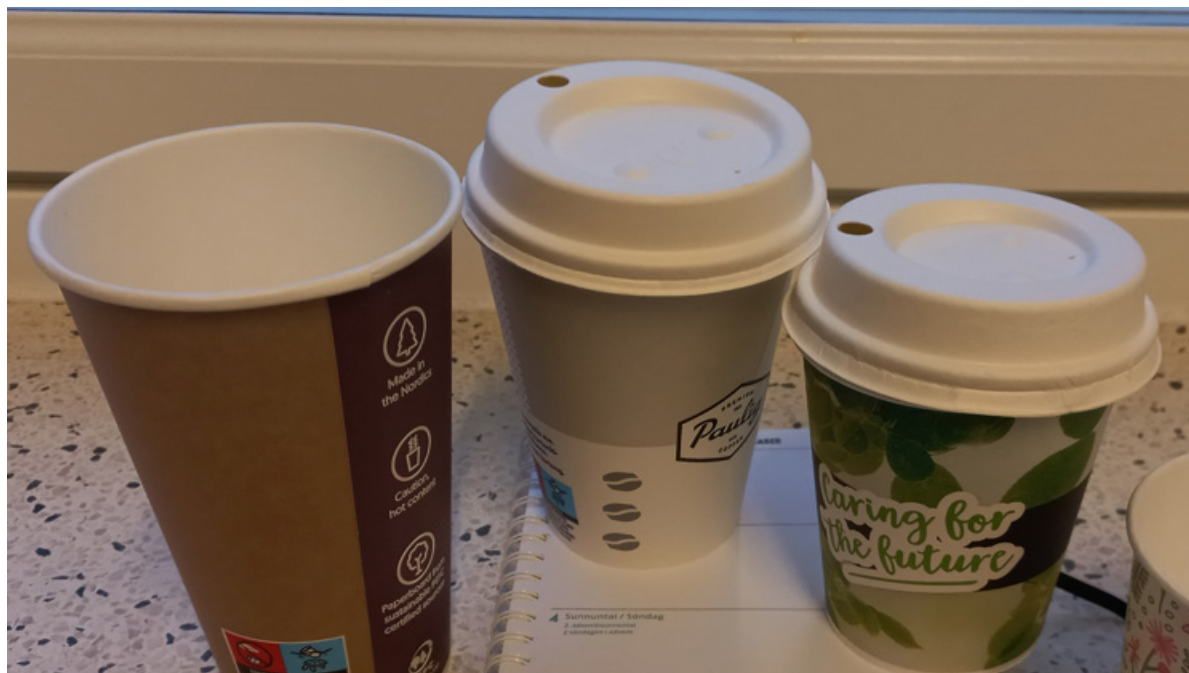
Tiina Wickman-Viitala, lehtori, LIME-yksikkö, Tampereen ammattikorkeakoulu

HANKKEEN NIMI: RUOKO – RUOKAA KOTIIN KESTÄVÄSTI

YMMÄRRYSTÄ TAKE AWAY -PAKKAUSTEN LAJITTELUUN

Avainsanat: take away, lajittelu, Sitra, Megatrendit, TAMK-konferenssi

RUOKO-hankkeessa pyritään opastamaan kuluttajaa aterioinnin jälkeän lajittelemaan take away -pakkaus oikein. Kuluttajaa voidaan voimaannuttaa ja osallistaa yhteisölliseen toimintaan tekemällä kiertotaloustulevaisuus osaksi tämän päivän tekoja. Sitra julkaisi tammikuussa Megatrendit 2023, otsikolla 'Ymmärrystä yllätysten aikaan'. Julkaisussa tulevaisuuden muutosten kokonaiskuvaa käsitellään viiden teeman kautta, luonto, ihmiset, valta, teknologia ja talous. Näistä RUOKO-hanke haluaa vaikuttaa erityisesti kannustamalla ihmisiä toimimaan luonnon kantokykyä ajatellen, unohtamatta kuitenkin pakkausteknologiaa ja taloudellista kannattavuutta take away -annostoimittajan kannalta. Tamk -konferenssipäivänä Tamkin henkilöstölle selvisi, miten paljon kartonkisia kertakäyttökahvikuppeja kulutetaan kampuksella ja miten ne tulisi lajitella oikein, jotta kupit ja kartonkijae jatkavat elämää kiertotalouden pyörässä.

Kuva 1. Kartonkisia kertakäyttökahvikuppeja kansineen (Kuva G.Haatainen)

Sitra julkaisi tammikuussa 2023 selvityksen tulevaisuuden megatrendeistä otsikolla ”Ymmärrystä yllätysten aikaan”. Selvityksessä todetaan, että vakavien akuuttien kriisien keskellä ihmisten tulevaisuushorisontti kaventuu ja kiinnittyy vahvasti nykyhetkeen ja arjessa selviytymiseen. Tulevaisuutta, kuten kiertotaloustulevaisuutta, on rakennettava myös kriisien keskellä (Sitra 2023, s.4). RUOKO-hankkeessa (EAKR-hanke ajalla 1.3.2021–31.8.2023; Pirkanmaan liitto – Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma) kehitetään kuluttajaa lajitteluun kannustavaa take away -pakkausta. Take-away-aterioita pakataan usein kartonkisiin tai muovisiin pakkausiksi, ja ne olisi osattava lajitella oikeisiin jakeisiin, jotta oikeat materiaalit saadaan talteen kiertotalouteen. Tätä kehitystä tulisi tapahtua myös tällaisen epävakaa maailman aikana, sillä luonnon kestävyys ei parane kriisien keskellä. On keskeistä, että jaksamme motivoida ja muistuttaa ihmisiä kierrätyksen merkityksestä kaikkina aikoina.

On tärkeää myös tunnistaa muutoksen eri vaiheita: mikä on jo muuttunut, miten tämänhetkiset muutokset kytkeytyvät toisiinsa ja mihin on mahdollista vaikuttaa (Sitra 2023, s.9). RUOKO-hankkeen keskeisiä tavoitteita on vaikuttaa ihmisten lajittelukäyttäytymiseen ja siten edistää lajitteluun, ekologisuuteen ja kestävään kehitykseen liittyvää toimintaa. Sitran visiossa Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestävä ja innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa. Sitran mukaan tulevaisuudessa pyritään edistämään ekologista jälleenrakennusta, talouden uudistumista, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamista sekä tulevaisuusajattelun ja yhteiskunnan muutoskyvyn vahvistamista (Sitra 2023, s.10). Näistä tavoitteista erityisesti osallisuuden lisääminen ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen ovat myös RUOKO-hankkeen tavoitteita: pienikin teko, take away -pakkauksen oikea lajittelu, on loppujen lopuksi se ihmisen omassa elinpiirissä oleva ekoteko, jolla on merkitystä kokonaisuuden kannalta.

Osallisuudentunteen vahvistaminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen on näkynyt selkeästi RUOKO-hankkeen työpajoissa ja toiminnassa. Olemme pyrkinneet edistämään ja helpottamaan ruokapak-

kausten lajittelua lisäämällä pakkaukseen tietoa sen oikeasta lajittelusta, sekä tiedottamalla kierrättämisen merkityksestä. Jo tapahtuneet muutokset on tiedostettava, mutta tuleviin muutoksiin on voitava vaikuttaa ja jo havaittuja suotuisia kehityssuuntia kannattaa vahvistaa (Sitra 2023, s.12). Toisaalta muutosta estävät vakiintuneet ajattelumallit ja oletukset, joita ei osata haastaa. Näitä ajattelumalleja on noussut esiin myös RUOKO-hankkeen työpajoissa. RUOKO-hankkeen eräänä tavoitteena on ollut selkeä tiedottaminen sekä pakkausten valmistajien suuntaan, kuin myös pakkausten loppukäyttäjillekin. Näkemykset tulevaisuudesta saattavat rajoittavat sitä, mitä pidetään mahdollisena ja mihin kiinnitetään huomiota (Sitra 2023, s.14). Tärkeää on luoda uskoa oikean lajittelun vaikuttavuuteen ja sen merkitykseen ja nähdä omat vaikutusmahdollisuudet luonnon kestävävyyden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi.

Sitran selvityksessä tuodaan esille käsite hankaluusharha. Hankaluusharhaan liittyy käsitys muutoksesta luopumisena, vaikka kyseessä on oikeastaan toisenlaisen, ihmisen ja muun luonnon kannalta kestävämmän ja enemmän hyvinvointia luovan tulevaisuuden rakentaminen. Hankaluusharha on näkynyt työpajojen keskusteluiden kommentoissa, kuten ”en jaksa lajitella, lajittelu on hankalaa, ei ole oikeita roskiksetarjolla, en osaa, en tiedä, mitä materiaalia pakkaus on” jne. Jatkossa osto- ja kulutuspäätösvalintoja voidaan tehdä enenevässä määrin tuotteiden ja palveluiden luontojalanjäljen perusteella eli ottaen huomioon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen (Sitra 2023, s.19). Pakkausten valmistajien kannattaa huomioida kuluttajien muuttuvat kulutustottumukset ja eri tuotteiden ostopäätöksiin vaikuttavat valintaperusteet. Tämän vuoksi RUOKO-hankkeessa on ollut mukana niin ravintola-alan take away -pakkauksia käyttävät yritykset kuin pakkauksia valmistavat yrityksetkin. Lisäksi hankkeen verkostoihin kuuluu myös kierrätyksestä käytännössä vastaavia tahoja (Pirkanmaan jätehuolto, Rinki).

Suomalaisia kiinnostaa oman hiilijalanjälkensä pienentäminen (Sitra 2023, s.19). Käytännössä tämä voi näkyä mm. kulutuksen vähentämisenä ja siirtymänä kasvipohjaiseen ruokavalioon (Sitra 2023, s.20).

Take away -annosten kuljetuksien hiilijalanjäljen suuruuteen voidaan vaikuttaa valitulla kuljetusmuodolla. RUOKO-hankkeessa on testattu muutamien erilaisten ruokien (kylmä salaatti, lämmin ateriakokonaisuus) soveltuvuutta dronekuljetuksiin, sillä dronet ovat akkukäyttöisiä.

Ihmisen ja muun luonnon kannalta kestävämpi tulevaisuus edellyttää muutosta ajatusmalleissa ja ihanteissa. RUOKO-hanke pyrkii vaikuttamaan ihmisten ajatusmalleihin. Hankkeessa halutaan lisätä osallisuuden ja yhteisöllisyyden ja vahvistamista lajittelua edistämällä ja kannustamalla kuluttajaa ekologisiin pakkausvalintoihin. Voisiko take away -pakkaustyypin valita jo aterian tilausvaiheessa? Sitran selvityksen mukaan materiaalisen elintason lisäksi huomiota on kiinnitettävä myös muihin hyvinvointia tuottaviin tekijöihin, kuten osallisuuteen, sosiaalisiin suhteisiin ja siihen, että kuluttaja voi toimia itse vastuullisesti niin ihmisten kuin luonnon hyvinvoinnin edistämiseksi. (Sitra 2023, s.29–30)

Sitran selvityksessä todetaan myös, että ekologisen kestävyyskriisin ratkaisut, esimerkiksi kiertotalous ja energiatehokkuus, ja jo tapahtuneeseen muutokseen sopeutuminen korostuvat entisestään. Yritysten vastuullisuus on noussut viime vuosina yhä tärkeämpään rooliin. Selvityksessä todetaan niin ikään, että vastuullisuus on laajentunut hiilijalanjäljen hallinnasta hiilikädenjäljen jättämiseen, eli pelkästä vahinkojen vähentämisestä positiivisten vaikutusten tekemiseen (Sitra 2023, s.58). Tampereen ammattikorkeakoulu on tehnyt vastuullisuustekoja jo pidemmän aikaa, ja keväällä -22 Tamkin tila- ja kiinteistöpalveluille myönnettiin Ekokompassi-ympäristösertifikaatti. Yksi siihen johtanut ekoteko näkyi konkreettisesti, kun neljän jakeen lajitteluroskalaatikot ilmestyivät korkeakoulun käytäville ja roskaämpärit poistuivat luokista.

Kuva 2. Tamkin uudet lajitteluroskikset: jakeet biojäte, pullot ja tölkit, sekajäte ja kuluttajapakkausmuovi ja isot vihreät: kartonki (johon kertakäyttökahvikupitkin!), normaali paperinkeräys ja lukollinen tuhottavia papereita varten (Kuvat T. Wickman-Viitala)

Uusista jakeista puuttuu kertakäyttökahvikupeille sopiva jae, sillä kartonkia kerätään käytävillä oleviin isompiin 240 litran astioihin. Astiat ovat samassa yhteydessä keräyspaperiastioiden kanssa. Näihin isoihin kartonkiastioihin päätyy myös ihan oikein lajiteltuja kertakäyttökuppeja! Mutta RUOKO-hankeen tiimiläiset havaitsivat syksyllä, että kuppeja ja muita jakeita oli uusissa roskiksissa iloisesti sekaisin! Hanke päätti tehdä lajittelua konkreettisesti näkyväksi Tamk konferenssipäivässä, tavoitteena edistää ja motivoida henkilöstön osallisuuden lisääntymistä ja lajitteluajatteluun havahduttamista. Tieto kertakäyttöisten kahvikuppien lajittelusta ja niiden määrästä päivittäisessä, viikoittaisessa ja kuukausittaisessa kulutuksessa tulee monelle yllätyksenä (n.17500 kpl kuukaudessa, CampusRavita). RUOKO-hankkeen yhteistyökumppani DSSmith lahjoitti konferenssipäivän tilaisuuteen 10 lajittelutornia kartonkisia kertakäyttökuppeja varten. Kun "kertakäyttökuppivuoret" visualisoidaan, kahvin ostaja todennäköisesti haluaa lajitella jatkossa oikein ja edistää elinpiirissään muitakin kestäviä ja ekologisia tekoja ja valintoja.

Kiertotaloudessa ei tuoteta jatkuvasti uusia tuotteita, vaan hyödynnetään olemassa olevaa mahdollisimman tehokkaasti esimerkiksi pitämällä tuotteet ja materiaalit tehokkaassa käytössä mahdollisimman pitkään. Kiertotalous ei ole vain kierrätystä, vaan myös talouden uusia toimintamalleja ja palveluita. Tällaisia uusia palveluita voi olla esimerkiksi pakkausinformaation lisääminen, joka on keskeisessä roo-

lissa RUOKO-hankkeessa (Sitra 2023, s.64). Yhteispellot ja lähiruuan suorajakelu tuottajilta kuluttajille yleistyvät (Sitra 2023, s.65). Tämä asettaa erilaisille pakkausratkaisuille haasteita. Laadukkaista, kierrätettäviä ja ekologisesti kestäviä pakkauksia tulee olla saatava myös lukuisille pientuottajille, jotta myös näiden tuottajien tuotteiden jakelu voi tapahtua ekologisesti kestävästi.

Kasvatuksella ja koulutuksella on keskeinen rooli myös tulevaisuudessa kestävä kierrätöksen rakentamisessa. Kuten Sitran selvityksessä todetaan, tulee meidän kannustaa ja kehittää uusia tietoja ja taitoja, joiden avulla voimme ymmärtää ympärillämme tapahtuvia muutoksia, sopeutua niihin ja vaikuttaa samalla tulevaisuuden suuntaan. Tehtävänä on edistää sivistystä, joka ohjaa meitä tekemään eettisesti kestäviä ratkaisuja sekä vaikuttamaan yhteiskunnassa erilaisissa rooleissa, joita omaksumme niin työelämässä kuin kansalaisina (Sitra 2023, s.67). Tamkilaiset toimivat jatkossa esimerkillisesti ja kartonki- ja muut jakeet saadaan talteen jatkojalostukseen. Sitran esipuheen sanoja lainaten, parhaimmillaan RUOKO-’megatrendityö’ on tarjonnut kuluttajille oivalluksia ja vahvistanut pitkän tähtäimen ajattelua.

RUOKO-hanke <https://projects.tuni.fi/ruoko/>

Sitran selvityksiä 224. Megatrendit 2023. Tammikuu 2023. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/>

TAMK intrassa:

Lajittelethan jätteet kampuksella <https://intra.tuni.fi/content/news/41184> (15.9.2022)

Jätteen lajittelumahdollisuuksia on parannettu kampuksilla – tutustu jäteohjeeseen

<https://intra.tuni.fi/content/news/30467> (22.9.2021)

Jätehuolto kampuksilla – Jäteohje <https://intra.tuni.fi/fi/kampukset-ja-tilat/tiloja-ja-kiinteistoja-koskevat-palvelut/jatehuolto-kampuksilla>

Ekokompassi <https://ekokompassi.fi/>